

Лорд Дансени

Педесет једна прича

Превео
Милан Милетић

БУКФАЛ®

Уговорени састанак

Слава, певајући по друмовима и, уз песму, базајући с подлим пустоловима, прође поред песника.

И још јој песник састави невелике куплете, да јој украси чело у палатама Времена: а ипак је уместо тога носила безвредне венце, саздане од пролазних ствари, које су јој плаховити грађани бацали пред ноге.

И после неког времена, сваки пут кад би ови венци свенули, песник јој је прилазио са својим куплетима; а она му се и даље смејала и носила безвредне венце, иако би они увек увенули до увече.

А једног дана, у свој горчини, песник је преко-ри и рече јој: „Дивна Славо, чак и на друмовима и странпутицама, није ти забрањено да се смејеш, вичеш и лудираш се с безвредним светом, а ја сам се трудио за тебе, сањао о теби, а ти си ми се ругала и ниси се обазирала на мене.“

А Слава му окрену леђа и оде од њега, али удаљавајући се погледа преко рамена и осмехну му се, као никад раније и, готово шапатом, рече:

„Срешћемо се на гробљу, са стражње стране сиротишта, за сто година.“

Харон

Харон се нагну напред и завесла. Све ствари биле су у складу с његовим умором.

Код њега ствар није била у годинама или вековима, него у непрегледном плављењу времена, и у старој тежини и болу у рукама, који су за њега постали део плана, који су осмислили богови, и који су били део Вечности.

Да су му богови макар послали супротан ветар то би цело време у његовом памћењу поделило на две једнаке равни.

Све ствари увек су биле тако сиве, да ако би се, тамо где се он налазио, некакав трачак светлости на тренутак увукао међу мртве, његове очи, на лицу краљице попут Клеопатре, не би могле да га опазе.

Било је необично то што су мртви данас стизали у таквом броју. Стизали су у хиљадама, тамо где их је обично било педесетак. Није била Харонова дужност, а ни његов обичај, да у својој мрачној души расуђује о томе шта те ствари могу да значе. Харон се нагну напред и завесла.

Затим неко време нико није пристигао. Није било уобичајено за богове да толико времена не шаљу никог са Земље. Али богови знају најбоље.

Онда је један човек стигао сам. И мала сенка, тресући се, седе на пусту клупу и велики чамац се отисну. Само један путник: богови знају најбоље. И велики и изнурени Харон веслао је даље и даље поред малог, тихог духа, који се тресао.

И звук реке био је као силовит уздах који је Жалост у почетку испуштала међу сестрама, и који није могао да умре, попут одјека човекове туге, кад попадне по брдима, него је био стар колико и време и бол у Хароновим рукама.

А онда чамац, из споре, сиве реке, провири уз обалу Дија и мала, ћутљива сенка, и даље се тресући, крочи на обалу, а Харон окрену чамац да нестрпљиво пође натраг у свет. Тад мала сенка проговори и рече да је био човек.

„Ја сам последњи“, рече он.

Нико никад пре тога није насмејао Харона, нико никад пре тога није га натерао да заплаче.

Смрт бога Пана

Кад су путници из Лондона зашли у Аркадију, један преко другог оплакивали су смрт Пана

И одмах су га угледали како лежи укрућен и непомичан.

Рогати Пан био је непомичан и роса му је полегла на кожу; није имао изглед живе животиње. А онда рекоше: „Истина је да је Пан мртав.“

И, стојећи меланхолично поред тог огромног, испруженог тела, дуго су са жалошћу гледали у незаборавног Пана.

И паде вече и појави се мала звезда.

И убрзо из засеока у некој долини Аркадије, уз звук једноличне песме, дођоше аркадијске девојке.

А кад тамо, неочекивано, у сумраку, угледаше тог старог полеглог бога, застадоше у свом трку и почеше да шапућу међу собом. „Како луцкасто изгледа“, рекоше, и на то се закикоташе.

И на звук њиховог кикота, Пан скочи и шљунак одлете с његових копита.

И, све време, колико су путници стајали и ослушкивали, стене и врхови брда Аркадије одзвањали су од звукова потере.

Сфинга у Гизи

Пре неки дан видео сам нашминкано лице Сфинге.

Она је своје лице нашминкала како би очијукала с Временом.

А оно није поштедело ниједно друго нашминкано лице на свету, осим њеног.

Далида је била млађа од ње, и Далида је постала прах. Време није волело ништа осим овог безвредног нашминканога лица.

Мени није важно то што је она ружна, као ни то што је нашминкала своје лице, само ако може да измами тајну од Времена.

Време се шегачи као будала под њеним ногама, а требало би да руши градове.

Времену никад не досади њен луцкаст осмех.

Поред ње има храмова, које је оно заборавило да смрви.

Видео сам једног старца како пролази, и Време га није ни такло.

Време, које је развалило седам капија Тебе!

Она је покушала да га веже ужадима од вечних песама, она се надала да ће га забавити пирамидама.

Оно лежи тамо у песку са својом лакрдијашком косом, расутом свуда око њених шапа.

Ако уопште икад открије његову тајну, ми ћемо му ископати очи, тако да више не пронађе ниједну од наших дивних ствари – има дивних капија у Фиренци, за које страхујем да ће их смрвити.

Покушали смо да га вежемо песмом и старим обичајима, али то га држи само накратко, а оно нас непрестано меље и руга нам се.

Кад буде слепо, плесаће нам и забављаће нас.

Велико незграпно време спотицаће се и плесаће, оно које воли да тамани децу, а можда више неће моћи да науди чак ни лепоти.

Тад ће се наша деца смејати ономе ко је преклао вавилонске крилате бикове и намучио безброј богова и вила – кад буде лишен својих сати и својих година.

Затворићемо га у Кеопсову пирамиду, у велику одају где лежи саркофаг. Одатле ћемо га изводити напоље кад будемо приређивали светковине. Оно ће нам скупљати летину и обављати ручни рад.

Пољубићемо ти нашминкано лице, о, Сфинго, ако би хтела да нам предаш Време.

А ипак, плашим се да би, у свом крајњем гневу, оно могло да збрише и свет и месец, и полако оборити човеков дом.

Кокошка

Дуж целог забатног зида дворишта имања, ласте су седеле у низу, ћеретајући узнемирено једна с другом, говорећи о многим стварима, али мислећи само на лето и јут, јер јесен је била пред вратима, а северни ветар чекао.

И одједном једног дана, све су отишле. И сви су причали о ластвама и о југу.

„Мислим да ћу и сама поћи на југ следеће године“, рече кокошка.

И година се навршила и ласте су поново дошле, и навршила се година и оне су се све поново начичкале на забатни зид, и сва живина расправљала је о одласку кокошке.

И веома рано једног јутра, будући да је дувао ветар са севера, ласте се одједном виноше и осетише ветар у крилима; и снага им надође, као и необично старо знање и оно што је узвишеније и од човекове вере, и летећи на висини оне оставише за собом дим наших градова и мале познате стрехе, и на крају угледаше море, огромно и без постојбине, и управљајући се према сивим морским струјама одоше с ветром на југ. И идући на југ, оне прођоше поред блиставих обала у магли и угледаше острва

како издижу главе изнад њих; и гледале су спори ход заблуделих бродова и гњурце који су трагали за бисерима, и земље у рату, све док нису угледале планине за којима су трагале и врхове које су познавале; и спустише се у некакву топлу долину и угледаше Лето, како час спава, а час пева песму.

„Мислим да је ветар сасвим повољан“, рече кокошка; и рашири своја крила и истрча из кокошарника. И, лепршајући крилима, истрча на друм и настави тако све док није стигла до врта.

Увече се вратила брекћући.

И целом кокошарнику испричала је како је ишла на југ све до великог друма, и како је видела велики саобраћај, и како је стигла до земаља у којима успева кромпир, и видела коњушнице у којима живе људи, а на крају друма наишла на врт, и тамо је било ружа – белих ружа! – а тамо је био и сам вртлар с навученим оклопима за руке.

„Заиста крајње занимљиво“, рече кокошарник, „и, заиста, какав диван опис!“

И зими дође крај и хладни месеци прођоше, и појави се пролеће, и ласте се поново појавише.

„Биле смо на југу“, рекоше оне, „и у долинама с оне стране мора.“

Међутим, кокошарник се не би сложио с тим да се на југу налазило море: „Требало је да чујете нашу кокошку“, рече кокошарник.

Ветар и магла

„Пролаз за нас“, рече Северни ветар, дошавши преко мора по налогу старе Зиме.

И он пред собом угледа сиву, ћутљиву маглу која је полегла преко воде.

„Пролаз за нас“, рече Северни ветар, „о, неделотворна магло, јер ја сам предводник Зиме у њеном старом рату с бродовима. Ја их изненада спопадам из све снаге или им шаљем огромне пловеће санте леда. Ја преваљујем океан док се ти избориш с једном миљом. Дигне се кукњава по местима дубље у копну, кад набасам на бродове. Ја их терам на стене и храним море. Где год се појавим, клањају се нашем господару Зими.“

А на ово арогантно разметање, магла не рече ништа. Само се полако подигну и повуче с мора и, пузећи по неким дугачким удолинама, пронађе уточиште у брдима; и спусти се ноћ и све се умири, и магла поче да мумла усред тог спокоја. А ја сам је чуо како сама за себе прича нечувену причу о својим ужасним пљачкама. „Сто петнаест галија старе Шпаније, познати млетачки брод који је пошао из Тира, осам рибарских флота и деведесет линијских бродова, дванаест ратних бродова с раширеним је-

О аутору

Англо-ирски фантаста, Лорд Дансени, извршио је немерљив утицај на развој фантастичне прозе 20. века. Његове снене приче надахњивале су ауторе попут Лавкрафта, Толкина, Урсуле ле Гвин, Фрица Лајбера и других. „Нико није у стању да опонаша Дансенија, а извесно је да је то пробао свако ко га је читао“, наводи амерички писац Катарина Лусил Мур.

Едвард Џон Мортон Дракс Планкет, који ће по очевој смрти, 1899. године, постати осамнаести барон Дансени, средишња је фигура фантастике двадесетог века. Рођен је у Лондону, 24. јуна 1878. године, у аристократској породици англо-ирског порекла. Дансени ће до краја живота (1957), остати веран својим коренима, можда за нијансу претежући на енглеску страну. Необично звучи, али током свог образовања, нарочито у почетку, није показивао никакво нарочито књижевно занимање, а његов првенац, неубедљива песма објављена 1897. године у часопису „Пол Мол“, уопште није наговештавала педесетогодишњу, чудесну књижевну каријеру. Прво своје остварење, роман *Бојови Пејане*, објавио је 1905. године, стекавши обожаваоце, између осталих, и у Вилијаму Батлеру Јејтсу, Радјарду Киплингу и Лејди Грегори.

Дансени, по свему судећи атеиста, створио је крајње необичан универзум од чисте имагинације. Иако се често наводи да је Дансени темељно познавао језик *Библије*, огроман број богова у Дансенијевом пантеону указује на утицај грчко-римске митологије, а и он сам није се противио таквом закључку. У својој првој аутобиографији из 1938. године, Дансени указује на изворе имагинације:

„Извор све имагинације налази се у нашим пољима, а све створено довољно је лепо за будуће узлете песника. Оно што се назива реализам само запада далеко иза ових узлета, због тога што је човек исувише заинтересован за појединости материјалног; пуко набрајање литица није поезија, али сва сећања на долине и брда, ливаде и шуме, и небо... материјал су за поезију, који само чека да се за њим посегне и да буде изложен погледу оних којима је стало да га опазе.“

До краја друге деценије двадесетог века, Дансени је саставио готово половину највредније фантастичне прозе коју имамо, *Време и бојови* (1906), *Сањарева ѝриче* (1910), *Књија чуда* (1912), *Педесет ѝ једна ѝрича* (1915), *Последња књија чуда* (1916), *Приче о ѝри хемисфере* (1919), као и две збирке драма: *Пет комада* (1914) и *Комади о бојовима и људима* (1917). Његови обожаваоци, нема сумње, воле његове приче управо због утиска о „далеким, другим световима“ у којима је, иако су производ чисте имагинације, могуће пронаћи уточиште од „стварног“ света.

М. М.

САДРЖАЈ

Уговорени састанак	7
Харон	8
Смрт бога Пана	10
Сфинга у Гизи	11
Кокошка	13
Ветар и магла	15
Градитељи сплавова	17
Радник	19
Гост	21
Смрт и Одисеј	24
Смрт и поморанца	26
Молитва цвећа	27
Време и трговац	29
Градић	30
Поља на којима нема испаше	31
Црв и анђео	33
Земља без песме	34
Најновија ствар	35
Демагог и дама из полусвета	37
Дивовски мак	38
Руже	40
Човек са златним минђушама	41
Сан краља Карна-Вутре	43

Олуја	45
Грешка у идентитету	47
Истинита прича о зецу и корњачи	48
Једини бесмртници	52
Мала етичка прича	55
Повратак песме	58
Пролеће у граду	59
Како је непријатељ стигао у Тлунрану	62
Изгубљена партија	65
На раскопавању Пикадилија	67
После пожара	69
Град	70
Храна Смрти	72
Усамљени идол	73
Сфинга у Теби (Масачусетс)	75
Награда	77
Несрећа у улици зеленог лишћа	79
Магла	81
Орач	82
Салата од јастога	85
Повратак прогнанника	88
Природа и време	91
Песма коса	93
Гласници	95
Три висока сина	99
Компромис	101
До чега смо дошли	103
Панова гробница	104
Милан Милетић: <i>О ауџору</i>	107